

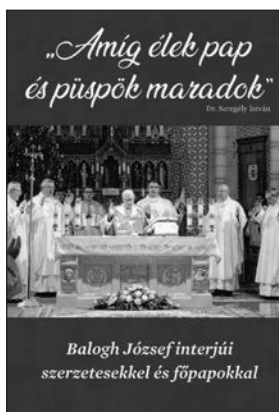
„A sötétség ellen fényt kell gyújtani”

Kérdések és válaszok egyházainkról, hitünkéről

Az emberi életben adottak véletlen találkozások. Az elektronikus postán kaptam egy összeállítást – *Utak és sorsok* címmel – benne a tíz esztendeje elhunyt dr. Váradi József életútjáról Varga János nyugalmazott ibrányi plébánosnak az Egyházközségi Értesítőben megjelent megemlékező soraival. Két napra rá kezembe került Balogh József nyíregyházi újságíró kötete, amelyben „újra találkozhattam” a nyíregyházi Magyarok Nagyasszonya társszékesegyház egykori plébánosával – és nemcsak vele.

Az *Előszó*ban értesülhetünk arról, hogy a harmincnégyszékes írás megszületése nem a véletlen műve. Hiszen Balogh József volt az, aki elmondhatta: „az én javaslatom alapján jelent meg a megye napilapjában eleinte kéthetente, aztán havonta a Hitélet oldal”. Annak gazdájaként lett lehetőségem, hogy „az egyházak életében fontos szereplőkkel is készíthettem interjúkat.” E törekvés és emlék hozta létre e kötetet, amely – egy kivételével – 1989 és 2015 között jelent meg a *Kelet-Magyarország* hasábjain.

A könyv kolofonjában olvasható mondat – „Az elmúlt 30 év látképe az egyházi

vezetők sorsán, gondolatain keresztül” – fölkelti az olvasó figyelmét. Ízlelgetem a szót: látkép. Előbb kissé érthetetlenül. A magyar nyelv értelmező szótára semmilyen módon nem utal annak sem egyházi vonatkozásaira, sem mint az újságírás bevett műfajai valamelyikére. Segítségemre siet a *Magyar szinonima szótár*, amely „panoráma”, „panorámakép” jelentéstartalmat

is tulajdonít, társít e szóhoz. Így válik a látkép fogalma az interjúsorozatot felölelő kötet írásainak, a másfél évtized alatt készített beszélgetéseket egységbe foglaló keretévé. Oly kompozíció foglalatává, amely a magyar katolikus egyház – és nemcsak – jeles képviselői megszólaltatásával avat be minket abba az esemény sorba, élet-sorsokba, amely a nyilvános megszólalás lehetőségétől évtizedekig megfosztott személyiségei révén enged bepillantást az egyetemes katolikus egyház, a történelmi egyházak magyarországi életébe.

Bevezető sorainkban szólunk kell arról, hogy a hitélet üldözésére épülő diktatúra mily súlyos csapást mért az egyházra. Szólunk kell arról, hogy az ellenállás, a szembeszegülés kezdetei közt ott volt az egyházi iskoláért 1948 júniusában kiálló

bátor pócspetrik tömeges fellépése és az annak nyomán konstruált, a „klerikális reakció” elleni koncepció per, a résztvevőkre kirótt súlyos ítéletek. De szólnunk kell arról is, hogy a pápalátogatás mily lendületet adott a hitéletünk elmélyüléséhez, Mária-tiszteletünk megerősödéséhez. A pócsi Máriáé, aki a kálvinista Ady Endre szívét is megdobogtatta. „Most érkeznek a pócsi búcsúsok, / Szívem s őszi száz diák-lelki emlék, / Giling-galang, ének, Ősz, Mária: / Lesz Mária és életem is lesz még.” (*A pócsi Mária*) II. János Pál pápa magyarországi apostoli vizitációja 1991-ben látványos fordulatot eredményezett az egyházi életben, hitünk szabad megnyilvánulásában, a máriapócsi kegyhely tekintetében pedig különösen, amely a Mariazelltől Csíksomlyóig terjedő/vezető Mária-út meghatározó állomáshelyévé, nemzeti kegyhellyé vált. Azt sem feledhetjük, hogy az akkori látogatás érlelte ki azt a határozatot, amelynek révén megalakult a Debrecen–Nyíregyházi Római Katolikus Egyházmegye.

Az interjúk közé ékelt néhány írás az egyházi élet sorsfordító eseményeire tere-li figyelmünket. Ilyen volt az egyházi intézményhálózat lépcsőzetes kiépítése; az egyházi iskolák szülői kérésre történő nem éppen zökkenőmentes (lásd Dabas–Sári) visszaállítása; a hitoktatás bevezetésének kérdése; az egyházmegyei zsinatok; II. János Pál pápa halála; XVI. Benedek pápa megválasztása – amelyekre Balogh József mind-mind reagált és hitelesen tájékoztat az olvasókat.

A kötetbe foglalt interjúk panorámája egyaránt képbe foglalja az írások megjelenése közt eltelt időt, a jelent, mely mára maga is múlttá vált, része az utóbbi fél évszázad egyházi, spirituális életének, amelyre a későbbiekben építeni lehetett. A papi

életutak sok közös vonása közt ott találjuk az egyház iránti elköteleződés személyes genezisést, a szolgálatban erőt adó példákat – köztük Mindszenty József hűségét, II. János Pál pápa beiktatásakor elhangzott mondatot: „Ne féljetek!”; a megújulás igényét és parancsát; a nemzeti és egyházi feladatok Szent István korától végigvezethető szimbiózisát, az elköteleződés egymást megújító, erősítő összefonódását...

Nem véletlen, hogy az 1989/90-es politikai fordulat után szóba jött – az állami szervek és katolikus püspöki kar közös akaratából – a pápa magyarországi meghívása, melynek részleteiről dr. Keresztes Szilárd görög katolikus püspök szavaiból értesülhetünk. A látogatás hatásairól, gyümölcseiről az Angelo Acerbi nunciussal készült interjúban olvashatunk: a Mária-tisztelet megerősítő máriapócsi kegyhelyről, az egyház megújulását szolgáló egyházmegyei zsinatok szervezéséről, a vallásgyakorlás szabadságának fontosságáról, az egyházi javak restitúciójáról, a keresztény értékek tiszteletéről és megbecsüléséről...

Az interjúkötet zöme a magyar katolikus egyház, pontosabban e régió története köré csoportosítható, az ebben az egyháztartományban és -megyében szolgáló főpapok életútjának felidézése révén. Seregély István érsek szolgálatát is gondok és örömök szegélyezik; azt az utat, azt a küzdelmet, amely egyházi intézményeink újraélesztéséért, a hitélet megújításáért kellett vívni. Tíz esztendő múltán már a megvalósítások kerültek fókuszpontba: új templomok építése, a „belülről önmagunkat átalakító szemlélet” jövőt építő tevékenységről, a szolgálat egyetemes jellegéről, kihatásairól. Újabb öt év múltán már a visszavonulásról szól, amely ugyan új élethelyzetet jelentett, de a lényeg nem változott: „amíg tudok, pap és püspök maradok”.

A dr. Veres Andrással készített interjúban – a megkérdezett akkor még a Magyar Katolikus Püspök Konferencia titkára volt – a Millenniumról mint a kereszténység és a magyar államiság kettős ünnepéről, a megújulás igényéről esik szó.

Természetes törekvés volt, hogy az interjúk sorában a legtöbb figyelem az új egyházmegyére, jelesen annak főpásztorára, Bosák Nándor püspökre fordult, akinek gyermek- és ifjúkora a kis szabolcsi faluhoz, Kálmánházához kötődik. Az egri Hittudományi Főiskola rektoraként kapta a megtisztelő pápai megbízást: ő lett a Debrecen–Nyíregyházi Római Katolikus Egyházmegye első püspöke. A papi hivatások ébresztésén és gondozásán túl, nagy figyelmet fordított a világi hívek bevonására az egyházközségekért, embertársaikért végzett önzetlen szolgálatba, az önmaguk megújításáért, megerősítéséért végzett munkára. Térségünkben újra kellett szervezni, létrehozni, működőképessé tenni az egyházi oktatási intézményeket. A paphiány súlyosbodása ellenére is biztosítani kellett a lelki élet megújulását, az arra irányuló igény elmélyítését, küzdeni ama téves nézet ellen, miszerint a vallás magánügy, tudatosítani az emberekben azt, hogy „az egyház miközben teljesíti természetfeletti küldetését, amikor a krisztusi életelveket, erkölcsöt, életszemléletet képviseli és hirdeti, akkor az ember földi életét, az emberi közösség életét teszi jesebbé és tökéletesebbé”. Ugyanakkor annak a szükségességét is kihangsúlyozta, hogy „a keresztény erkölcsiség jelen legyen és szóhoz jusson a nemzet sorsának formálásában (...) merjük azokra rábízni az ország sorsát, akik ezt az erkölcsi felelősséget a nép iránt és Isten iránt is érzik”. Miről adhatott számot nyugdíjba vonulásakor? Kiepiült katolikus iskolahálózatról, 25 új

templomról, megújult hitelétről. Arról sem hallgatott, hogy mennyire fáj neki a hivatások apadó tendenciája.

Utódja, Palánki Ferenc püspök úr, beiktatásakor – 2015. november 15-én – hitet tett arról, hogy a világ kihívásaira Isten igéjéből, Isten üzenetéből fakadó választ kell adni. Tervei alaptételeként fogalmazta meg, hogy a szeretet szavával, a szeretet hangján szólítsa meg, segítse és bátorítsa, erősítse azokat, akiket a Jó Isten rábízott. Az Egerben és a Debrecen–Nyíregyházi egyházmegyében betöltött püspöki szolgálata Debrecenben megünnepeelt 10. évfordulóján arról beszélt, hogy „nem saját erőnkől tudjuk tenni a dolgunkat, hanem az erő, a kegyelem által, amit Jézustól, életünk középpontjától kapunk, hozzá igazítva, köré szervezve az életünket”.

Az egyházi struktúra következő lépcsője: a plébánosi szolgálat. E ponton találkozzunk újra dr. Váradi József nevével, aki 1990 őszén lett a nyíregyházi Magyarok Nagyasszonya társszékesegyház plébánosa. Kanyargós életút vezetett idáig. Balmazújvárosi tíz gyermekes család; a Szovjetunióba történt deportálással megszakított gimnáziumi tanulmányok; teológiai tanár Egerben; plébános Béalápátfalván és Miskolcon... Mily feladatokat tűzött maga elé? Folytatni azt, amit előző helyein elkezdett: Krisztus útján járni, „úgy alakítani az egyéneket, hogy azokból közösség legyen családban, falvakban, városokban is”. Még közelebbről szemlélve: „a miénk az apró munka, a munkára nevelés, ami minden erkölcs alapja; az emberség, egymás megbecsülése és megtalálni a kontaktust Istennel”. A Varga János tanulmány bőven részletezi Váradi József papi szolgálatát, amely itt teljesedett ki, megélnétki a hitéletet, gazdag tartalommal töltve azt meg.

Balogh József mindenkor megragadta az alkalmat, ha jeles személyiségekkel találkozhatott, igyekezett megszólaltatni őket, újabb fénycsóvat vetni az egyház belső életére, a vallás szerepére az új, az ideológia béklyóitól megszabadult világban. És mindjárt a kezdeteknél. 1990 januárjában Pregun Istvánt, a nyíregyházi Hittudományi Főiskola akkori rektorát az akkor megalkotott egyházügyi törvényről kérdezte, faggatta. Arról a jogszabályról, amely „hosszú időre meghatározza a magyar állam és az egyházi közösségek viszonyát”, melynek értelmében az egyházak a törvényen kívüli állapotból „jogokat és jogi kötelezettségeket hordozó közösségekké alakulnak át”. Az elnyert szabadság jele volt az is, hogy 1996-ban, P. dr. Anton Gots vezetésével, Nyíregyházán, Borbányán megtelepedhetett a kamilliánus szerzetesrend. Tagjai segítséget és vigasztalást nyújtanak a szenvedőknek, a segítségre szorulóknak.

Dr. Bolberitz Pál nem egy régió, hanem az ország, a magyarság történelmi szerepére irányítja figyelmünket; arra, mit is jelenthet számunkra az, hogy mi Mária országa vagyunk? Továbbá a keresztény világnézet fontosságára, a családok válságának gyökereire/okaira, az eszményképek fontosságára. Zsoldos Imre az Isteni Ige Társasága rend tagjaként jutott el – a pannonhalmi bencés gimnázium, az egri szeminárium, a párizsi Sorbonne és a washingtoni egyetem érintésével és az ott szerzett tudással – a távoli Tajvanra, ahol elismerést, megbecsülést szerzett az öt útra bocsátó nemzetnek. A külföldön töltött évtizedek tapasztalatát osztotta meg dr. Szabó Ferenc jezsuita szerzetes is. Szolgálatá, hivatása sarokpontjaként említette azt a törekvését, hogy „másokat is elvezessen az igazságra, a keresztény, a katolikus hit igazságára”,

továbbá azt is, hogy „az egyház szociális tanítása alapján bizonyos támpontokat adjunk katolikus hívőknek” a társadalmi életben, a politikában való cselekvő részvételre. Ugyancsak a közélet volt a központi témája – pontosabban a 2004 decemberében, a kettős állampolgárság ügyében kiírt népszavazás – a Tempfli József, nagyváradi püspökkel lefolyt beszélgetésnek. (Tudjuk: az eredmény kiábrándító volt, különösen az elszakított magyarság körében!)

A Böjte Csaba ferences rendi szerzetessel készített interjú sajátossága, hogy nem a kérdezett jött házhoz, hanem Balogh József utazott Dévára, hogy a helyszínen lássa, tapasztalja meg a csodát, amely közel húsz év alatt az egyedii szeretetgesztustól vezetett el oda, hogy (2008-ban) a Szent Ferenc Alapítvány már tizenkilenc bennlakó és huszonegy napközi otthona nyújtott biztonságos életkörülményeket az arra rászoruló gyermekek százainak. Csaba testvér túllát a dévai kolostor falain, egyetemes érvényű gondolatnak ad hangot: „a sötétség ellen fényt kell gyújtani”. Dr. Krakomperger Zoltán nem távoli vendégként szólal meg, mégis vendég volt Nyíregyházán, ahol az egyházközségi zsinaton beszélt az egyház megújuló szerepéről, a lelki segélyszolgálatról, a felnőttképzésről, a katolikusoknak a társadalomban való jelenléte fontosságáról.

A kötetbe foglalt interjúk híven példázzák az ökumenizmus egyre erősödő jelenlétét, igényét is. Ennek jegyében „találkozhatunk” a könyv lapjain római katolikus, görögkatolikus személyiségek mellett református, evangélikus főpapokkal, zsidó rabbival is. A beszélgetések vezérfonala azonos témákat vet fel: az egyház szerepe a mai társadalomban; a hitünk alapvető kérdései az evangélium fényében; közösségeink megtartó ereje és szerepe a

megmaradás jegyében; önnön szellemi és spirituális értékeink megbecsülése és megőrzése a mai világ koráramlatai ellenében. Ily gondolatok olvashatók ki Bölskei Gusztáv reformtus püspök szavaiból, aki a nagypéntek és a húsvét üzenetét értelmezi. Ezzel egy időben szól arról, hogy ünnepelni igazán csak közösségekben lehet. Közösségekben, amely napjainkban ki van téve az erózió, a bomlás veszélyeinek. „Kellenek az együttlétek!”, kell az egymásra figyelés – a fiataloknak az idősekre, az időseknek a fiatalokra. Ittész János, evangélikus püspök utal arra, hogy Isten szeretetének a társadalomban, a nemzeti közösségekben is jelen kellene lennie, amint a keresztény értékeket felmutató, közvetítő hangnak is. „...aki a korszellemmel házasodik, nagyon hamar megözevgyül” – szép metaforával fejezi ki, mit jelent az elfordulás Istentől, a keresztény hittől, hiszen csak „Isten szeretetének varázslatos szeretetközösségében” teljesíthetjük ki magunkat a családban, a nemzeti és keresztény közösségekben is.

Bozorádi Zoltán evangélikus esperes az egyház történelmi küldetéséről szólva az Isten igéjéhez való hűségről, a folyamatos megújulás szükségességéről beszél, arról a krízisről, amely napjainkban létünk és megmaradásunk alapértékét sújtó válságról szól – oly kérdésekről, amelyek minden eddigivel szemben súlyosabb kihívások elé állítják az egyházakat. A lét és megmaradás kérdései egészen más tartalmat nyernek dr. Schöner Alfréd főrabbi szavaiban, aki a zsidóság elleni történelmi bűnre emlékeztet, szeretteik elvesztésére. „Szabolcs–Szatmár a magyarországi zsidóság fellegvára volt.” Volt! Mily keserű emléket idéző szó! A szülőföld sorsa mégsem hagyja közömbösen, amint az ország sem. Fontos és figyelemre méltó fölvetése: „én nem választanám szét az egyház

érdekeit Magyarország érdekeitől”. Szavai az elhangzásuk óta eltelt huszonkét év múltán sem vesztek érvényükből, értékükből.

Méltatásunk végére hagyjuk a kötet írásait időben húsz évvel megelőző (1979) dr. Bartha Tibor református püspökkel készített interjút. Szemléletes példa arra, hogy milyen mozgástere volt akkor az egyházaknak: a békepapság, a Hazafias Népfront keretében vállalt tevékenység, a tartalmában korlátozott, csonka megszólalás lehetősége, a kompromisszum elfogadásának kényszere. Hisszük: az az idő végleg lealkonyult.

Becsukjuk a nagyon sok értékes gondolatot hordozó kötet lapjait. De, mint minden mű, ez is továbbgondolásra készítet, ez is fölveti bennünk a jövő, történelmi egyházaink jövőjének kérdéseit az új léthelyzetben: a globalizáció hagyományos értékeinket romboló világában. Az „ecclesia semper reformanda” eszménye, igénye és szándéka szembe tud-e szállni a napjainkban, a jövőben elénk táruló akadályokkal, az életünket uralni kívánó Mammonnal, az eszményeinket, a nemzeti és vallási hagyományainkat tagadni kívánó, feledtetni akaró törekvéssel, az önzéssel, a hitélet megsemmisítésre törő Istentagadó szándékokkal? Reményünket a Biblia Károli Gáspár fordította igéjére alapozzuk: „... te Péter vagy, és ezen a kősziklán építem fel az én anyaszentegyházamat, és a pokol kapui sem vesznek rajta diadalmat.” (Máté 16, 18.)

„Amíg élek, pap és püspök maradok” Balogh József interjúi szerzetesekkel és főpapokkal. Nyíregyháza 2020. Örökségünk Könyvkiadó Kft., 164 p.

MÁRIÁS JÓZSEF